

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра права Європейського Союзу

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ПРАКТИКА ЇЇ
ЗАСТОСУВАННЯ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 293 «Міжнародне право»

Освітня програма/спеціалізація – «Міжнародне право»

Статус дисципліни – За вибором

Рік набору – 2017

Харків – 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Європейська конвенція з прав людини та практика її застосування» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» спеціалізації «Міжнародне право» міжнародно-правового факультету. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 24 с.

Розробники

Жуков Ігор Миколайович – доцент кафедри права Європейського Союзу, кандидат юридичних наук, доцент

Білоусов Євген Миколайович – професор кафедри права Європейського Союзу, доктор юридичних наук

Бойчук Дмитро Сергійович – асистент кафедри права Європейського Союзу, кандидат юридичних наук

Гарант освітньої програми

Комарова Тетяна В'ячеславівна – доцентка кафедри права Європейського Союзу, докторка юридичних наук, доцентка

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного права
(протокол № 3 від 7 листопада 2017 р.)

Зміни та доповнення затверджено на засіданні кафедри
Права Європейського Союзу
(протокол № 1 від 1 вересня 2020 р.)

Завідувач кафедри

Яковюк Іван Васильович

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Програма навчальної дисципліни.....	7
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	14
5. Теми лекційних і практичних занять.....	15
5.1. Теми лекційних занять.....	15
5.2. Теми практичних занять.....	16
6. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання	17
7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	20

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Європейська конвенція з прав людини та практика її застосування» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право» підготовки бакалаврів спеціальності 293 «Міжнародне право» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 5	Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»	За вибором студента	За вибором студента
Модулів – 4	Спеціальність – 293 «Міжнародне право»	Рік підготовки:	Рік підготовки:
		5 – 8 семестр	5 – 8 семестр
Загальна кількість годин - 150	Спеціалізація – «Міжнародне право»	Лекції	Лекції
		24 год.	4 год.
		Практичні заняття	Практичні заняття
		26 год.	8 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
		100 год.	138 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2-4, самостійної роботи студента - 6-8.	Рівень освіти – перший (бакалаврський)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань іспит	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань іспит

Мета навчальної дисципліни – формування цілісної системи професійних знань, умінь, навичок та інших компетентностей здобувачів вищої освіти та розширення, систематизація і поглиблення знань про основні правові позиції Європейського суду з прав людини при тлумаченні і застосуванні ним Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, оволодіння практичними навичками звернення до Європейського Суду з прав людини.

Завдання:

- з'ясувати структуру, порядок його формування, склад, форми діяльності Європейського суду з прав людини та особливості механізму захисту прав людини відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;

- сформуувати цілісне уявлення про основні європейські механізми захисту прав людини;
- розуміти сутність і зміст Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року та практику Європейського суду з прав людини як джерело права, дослідити їх вплив на розвиток та трансформацію правової системи України;
- визначити особливість структури та складу Європейського суду, порядок його формування і процес розгляду заяв;
- засвоїти основні умови прийнятності заяв, та окремі практичні аспекти подання заяви і подальшої комунікації із судом;
- навчитися встановлювати факти порушення державою конвенційних прав у конкретних ситуаціях;
- проаналізувати найбільш значні напрямки захисту ЄСПЛ в окремих категорій прав людини.

Пререквізити: «Економічна теорія», «Історія міжнародного права», «Міжнародне публічне право».

Кореквізити: «Універсальні та регіональні системи захисту прав людини», «Право міжнародних організацій», «Основи геополітики».

Постреквізити: «Інституційне право Європейського Союзу», «Правове регулювання відносин України з Європейським Союзом», «Право Європейського Союзу в сфері юстиції та внутрішніх справ», «Європейський Союз в міжнародних відносинах».

Мова навчання – українська.

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН 1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

РН 2. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

РН 3. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.

РН 4. Обгрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

РН 5. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.

РН 6. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення

основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

РН 7. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції.

РН 8. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

РН 9. Надавати консультації щодо можливості застосування джерел права у правозастосовчій практиці України.

РН 10. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

Навчальна дисципліна забезпечує формування студентами загальних і спеціальних компетентностей та набуття результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Міжнародне право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 5. Здатність грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати.

ЗК 6. Навички збору і аналізу інформації з національних і міжнародних джерел.

ЗК 7. Навички використання інформаційних технологій і баз даних.

ЗК 11. Здатність приймати неупереджені і вмотивовані рішення.

ЗК 14. Здатність до креативності у предметно-практичній діяльності відповідно до соціальних статусів и модусів.

ЗК 15. Здатність реалізовувати функції у предметно-практичній діяльності.

Спеціальних компетентностей:

СК 3. Знання і розуміння процесів впливу міжнародного права на функціонування міжнародного співтовариства, взаємодії норм міжнародного права з іншими нормативними міжнародними системами.

СК 9. Здатність виявляти проблеми і працювати в основних сферах взаємодії міжнародного і національного права.

СК 10. Знання механізму застосування інституту міжнародно-правової відповідальності.

СК 11. Здатність сприяти здійсненню ідеї міжнародного правосуддя у міжнародно-правовому співтоваристві держав.

СК 12. Знання міжнародних судових органів як мирних засобів вирішення міжнародних спорів.

СК 16. Здатність аналізувати діяльність інституційних й конвенційних органів та механізмів захисту прав людини у міжнародному правопорядку.

СК 18. Здатність здійснювати аналіз механізмів підтримання міжнародного миру і безпеки на універсальному і регіональному рівнях.

СК 23. Здатність надавати юридичні висновки й консультації з питань міжнародного права, розробляти міжнародно-правову позицію в інтересах держави.

Програмних результатів навчання:

ПРН 5. Характеризувати процес імплементації міжнародно-правових зобов'язань у національний правопорядок України.

ПРН 6. Здійснювати аналіз законодавства України на відповідність нормам міжнародного права.

ПРН 9. Демонструвати знання загальносистемного інституту міжнародно-правової відповідальності.

ПРН 11. Виявляти знання мирних засобів вирішення міжнародних спорів.

ПРН 13. Демонструвати знання теорії та практики міжнародних прав та свобод людини.

ПРН 14. Характеризувати системи універсальних та регіональних міжнародних механізмів захисту прав людини.

ПРН 19. Аналізувати й оцінювати обставини справи, кваліфікувати правовідносини.

ПРН 20. Здійснювати контроль за реалізацією юридичних рішень, застосовувати визначені юридичні процедури контролю.

ПРН 23. Демонструвати здатність до праці в міжнародно-правовому контексті.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Історична та загальнотеоретична характеристика Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Європейського суду з прав людини.

Тема 1. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Контрольний механізм Європейської конвенції з прав людини.

Загальна характеристика сучасної європейської системи захисту прав людини: договірні та інституційні аспекти. Конвенція як міжнародний договір у сфері захисту прав людини: правова природа.

Основні права і свободи, що захищаються Конвенцією. Особисті (громадянські) права і свободи. Політичні права і свободи. Процесуальні права і свободи. Імплементація Конвенції в національний правопорядок: загальна характеристика. Місце Конвенції у правовій системі України.

Загальна характеристика контрольного механізму Конвенції. Органи Європейської конвенції з прав людини: Європейський суд з прав людини, Комітет Міністрів, Парламентська Асамблея Ради Європи, Генеральний секретар Ради Європи, Комісар Ради Європи з прав людини.

Європейський суд з прав людини: основний орган Конвенції. Склад та організаційна структура Європейського суду з прав людини. Предметна юрисдикція (*ratione materiae*) Європейського суду з прав людини. Компетенція Європейського суду з прав людини *ratione loci*: територіальний та ефективний контроль. Юрисдикція за колом суб'єктів (*ratione personae*): особа заявника та держави – відповідача. Юрисдикція Європейського суду з прав людини у часі (*ratione temporis*): одномоментні факти та триваючі порушення.

Тема 2. Особливості тлумачення Конвенції Європейським судом з прав людини. Порядок і форми діяльності Суду.

Принципи тлумачення Конвенції Європейським судом з прав людини. Вплив Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року на тлумачення Європейським судом з прав людини положень Конвенції. Принцип субсидіарності та розсуду держави як базові засади контрольного механізму Конвенції. Застосування принципу еволюційної інтерпретації положень Конвенції у практиці Європейського суду з прав людини. Автономне тлумачення положень Конвенції Європейським судом з прав людини. Принцип ефективного тлумачення положень Конвенції Європейським судом з прав людини. Застосування Європейським судом з прав людини доктрини «європейського консенсусу».

Функціональний склад Європейського суду з прав людини. Компетенція суддів, які засідають одноособово, комітетів із трьох суддів, палати із семи суддів та Великої палати. Особливості статусу судді ЄСПЛ.

Процедура розгляду справ у Європейському суді з прав людини. Джерела процесуальних норм: Конвенція та Регламент Європейського суду. Право на звернення до суду та вимоги до змісту індивідуальної заяви (формуляр заяви, мова провадження). Застосування ЄСПЛ тимчасових (захисних) заходів: поняття та умови.

Умови прийнятності індивідуальних заяв до розгляду в суді. Юрисдикційні критерії прийнятності індивідуальної заяви до Європейського суду з прав людини. Змістовні критерії (критерії по суті справи) прийнятності індивідуальної заяви до Європейського суду з прав людини. Вичерпання всіх національних засобів захисту (питання їх доступності та ефективності) та дотримання «шестимісячного строку» як процесуальні умови прийнятності індивідуальної заяви до Європейського суду з прав людини. Анонімність, ідентичність заяв та зловживання правом на подання заяви як процесуальні умови неприйнятності індивідуальної заяви до Європейського суду з прав людини.

Розгляд заяви на предмет прийнятності. Комунікація заяви та обмін змагальними документами. Дружне врегулювання та односторонні заяви. Розгляд заяви по суті та ухвалення рішення у справі. Види рішень Європейського суду з прав людини. Пілотні рішення ЄСПЛ. Інститут преюдиціального висновку (Протокол № 16).

Тема 3. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини.

Виконання рішень Європейського суду з прав людини. Нагляд за виконанням рішень Європейського суду з прав людини з боку Комітету Міністрів Ради Європи відповідно до ст. 46 Конвенції. Національна процедура виконання рішень Європейського суду з прав людини. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. Заходи загального та індивідуального характеру, що вживаються на виконання рішення Європейського суду з прав людини. Повноваження Уповноваженого у процесі виконання рішень ЄСПЛ.

Модуль 2. Захист особистих прав та забезпечення судових гарантій

Тема 4. Права, пов'язані з особистою недоторканність людини

Право на життя. Загальна характеристика права на життя. Негативні та позитивні зобов'язання держав згідно за ст. 2 Конвенції. Процесуальні зобов'язання держави. Заборона умисного позбавлення життя. Захист осіб від застосування сили, що спричиняє смертельні наслідки, представниками держави. Правомірні підстави обмеження права на життя (п. 2 ст. 2 Конвенції). Позитивний та негативний обов'язок держави щодо життя особи в інших ситуаціях: захист від насильства з боку приватних осіб, безпечне навколишнє середовище, екстрадиція та видача тощо. Застосування ст. 2 в умовах надзвичайного стану.

Заборона катувань та інших видів нелюдського поводження чи покарання. Європейська конвенція та інші міжнародні акти: Женевські конвенції 1949 року, Пакт про громадянські та політичні права 1966 року, Конвенція ООН про заборону катувань 1984 року, та Європейська конвенція про запобігання катуванням 1987 року. Основний зміст правовідносин, що захищаються ст. 3 Конвенції. Поняття катування: інтенсивність, намір, мета. Поняття нелюдського поводження та поводження, що принижує гідність: ознаки. Абсолютна заборона жорсткого поводження. Негативні та позитивні зобов'язання держави відповідно до ст. 3 Конвенції. Права ув'язнених. Обов'язок розслідувати факти жорсткого поводження. Критерії ефективності розслідування жорсткого поводження.

Заборона рабства та примусової праці. Зміст, структура та тлумачення положень ст. 4 Конвенції. Торгівля людьми як сучасна форма рабства. Заборона утримування особи у підневільному стані. Заборона примусової чи обов'язкової праці та її межі. Виключення з заборони примусової праці. Відмежування примусової праці від нормального переліку та обсягу робіт за практикою Суду. Позитивні та процесуальні зобов'язання держави.

Право на свободу та особисту недоторканість (ст.5 Конвенції). Сфера застосування ст. 5 ЄКПЛ. Види обмеження свободи, які передбачені в п. 1 ст. 5. Поняття позбавлення свободи; критерії. Позитивні зобов'язання держави у

контексті права на свободу та особисту недоторканість. Підстави позбавлення свободи за статтею 5 ЄКПЛ. Правомірність затримання: правова визначеність, недопустимість свавілля, вмотивованість рішення, пропорційність. Кримінально-правові та цивільно-правові підстави позбавлення волі. Гарантії права людини на свободу та особисту недоторканість: повідомлення причин арешту; право негайно постати перед суддею; право на судовий розгляд протягом розумного строку або на звільнення під час провадження; право на розгляд судом без зволікання законності тримання під вартою; право на відшкодування за незаконне позбавлення свободи.

Тема 5. Право на справедливий суд

Поняття права на суд, його елементи. Незалежність та безсторонність суду. Суд, встановлений законом. Сфера застосування ст. 6 Конвенції. Особливості тлумачення ЄСПЛ поняття «спір», «права та обов'язків цивільного характеру» та «кримінальне обвинувачення».

Право на доступ до суду. Легітимні обмеження доступу до суду. Загальна характеристика справедливого судового розгляду (ст. 6 Конвенції). Змагальність процесу, рівність сторін, публічність слухань. Поняття розумного строку судового розгляду. Критерії та принципи визначення розумності строку. Умотивованість рішення суду. Виконання судових рішень як складова права на справедливий суд. Презумпція невинуватості та права обвинуваченого, як гарантії права на суд.

Тема 6. Право на повагу до приватного і сімейного життя.

Право на повагу до приватного і сімейного життя. Сфера застосування ст. 8 Конвенції. Поняття «приватне життя», сімейне життя», «житло» та «кореспонденція» у практиці Європейського суду з прав людини. Умови правомірності втручання у права, що захищаються відповідно до ст. 8 Конвенції. Законність як критерій правомірності втручання. Баланс між інтересами особи та суспільства, як критерій виконання обов'язків держави. Легітимна мета втручання. Необхідність у демократичному суспільстві, пропорційність втручання. Обов'язки держави, що впливають зі ст.8 Конвенції.

Тема 7. Захист майна (власності)

Захист власності як елемент конвенційної системи захисту прав людини. Автономність тлумачення поняття «майно» (ст. 1 Першого Протоколу). Майнова цінність як критерій для визначення сфери застосування ст. 1 Першого Протоколу. Зміст поняття «мирне володіння майном». Критерії допустимості втручання у право власності. Законність втручання. Контроль держави за використанням майна відповідно до суспільних інтересів. Пропорційність втручання. Компенсація у зв'язку з позбавленням майна і втручанням у право мирного володіння майном.

Модуль 3. Захист політичних і громадянських прав.

Тема 8. Свобода думки, совісті і релігії

Зміст та сфера дії свободи віросповідання (ст. 9 Конвенції). Поняття «свобода думки, совісті та релігії», «абсолютна свобода переконань» у практиці Європейського суду з прав людини. Критерії правомірності втручання у право на свободу віросповідання. Законність як критерій правомірності втручання. Легітимна мета втручання. Необхідність у демократичному суспільстві, пропорційність втручання.

Тема 9. Свобода вираження поглядів. Свобода зібрань та об'єднання

Зміст свободи вираження поглядів (ст. 10 Конвенції). Сфера дії свободи вираження поглядів. Умови втручання у свободу вираження поглядів, критерії відповідності такого втручання. Обов'язки держави, що впливають зі ст. 10 Конвенції.

Свобода зібрань та об'єднання (ст. 11 Конвенції). Зміст права на свободу мирних зібрань. Позитивні зобов'язання держави щодо забезпечення права на свободу мирних зібрань. Допустимість втручання у право на свободу мирних зібрань. Законність як критерій правомірності втручання. Легітимна мета втручання. Необхідність у демократичному суспільстві, пропорційність втручання.

Зміст та сфера дії права на свободу об'єднань. Правомірність втручання держави у право на свободу об'єднань. Законність як критерій правомірності втручання. Легітимна мета втручання. Необхідність у демократичному суспільстві, пропорційність втручання. Зміст права на створення профспілок та участь у них.

Тема 10. Заборона дискримінації та захист інших прав, які захищаються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод

Сфера застосування ст. 14 Конвенції. Сфера застосування Протоколу № 12 до Конвенції. Особливості заборони дискримінації відповідно до ст. 14 Конвенції та Протоколу № 12 до Конвенції. Позитивні зобов'язання держави у сфері протидії дискримінації. Поняття «позитивна дискримінація».

Алгоритм оцінки ситуацій, пов'язаних із ймовірним порушенням ст. 14 Конвенції. Зразок для порівняння. Захищена ознака. Розумне та об'єктивне обґрунтування різного ставлення (поводження). Легітимна мета втручання. Необхідність у демократичному суспільстві, пропорційність втручання.

Зміст права на шлюб (ст.12 Конвенції). Право на шлюб та відносин, які охоплює поняття «шлюб». Право на створення сім'ї, одностатеві шлюби та цивільне партнерство.

Зміст права на ефективний засіб юридичного захисту (ст. 13 Конвенції) та критерії «ефективності» такого захисту. Сфера застосування права на ефективний засіб юридичного захисту. Співвідношення ст.13 Конвенції зі ст.ст. 2, 3 та 6 Конвенції.

Зміст та обсяг ст. 2 Першого протоколу до Конвенції. Принцип права на освіту та зобов'язання держави, щодо забезпечення цього права. Система освіти та об'єм прав на доступ до освіти.

Зміст і сфера застосування ст.3 Першого протоколу до Конвенції. Основні складові права на вільні вибори. Виборчі системи та поняття «законодавчого органу». Обмеження пасивного та активного виборчого права. Співвідношення ст.3 Першого протоколу зі ст.ст. 9 – 11 Конвенції.

Свобода пересування (ст. 2 Протоколу № 4). Обмеження права на свободу пересування. Критерій законності. Необхідність в демократичному суспільстві, пропорційні втручання легітимній меті.

Модуль 4. Умови подачі індивідуальної заяви до Європейського суду з прав людини.

Тема 11. Критерії прийнятності індивідуальної заяви.

Вимоги до заповнення індивідуальної заяви та додатків до формуляру. Наслідки невиконання вимог правила 47 Регламенту Суду. Виключні обставини та підстави відновлення індивідуальної заяви. Загальні умови прийнятності індивідуальної заяви та юрисдикційні, процесуальні та змістовні критерії.

Тема 12. Особливості прийнятності окремих категорій індивідуальних скарг та питань, що виникають при зверненні до Європейського суду

Особливості змісту індивідуальних заяв у справах про порушення прав осіб, що відбувають покарання; про факти жорсткого поводження; про порушення положень ст.6 Конвенції та права власності. Умови застосування забезпечувальних засобів та пріоритетний розгляд справи.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

Тема навчальної дисципліни	Обсяг у годинах							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	У тому числі			Усього	У тому числі		
Л		ПЗ	СРС	Л		ПЗ	СРС	
Модуль 1. Історична та загальнотеоретична характеристика Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Європейського суду з прав людини								
<i>Тема 1.</i> Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Контрольний механізм Європейської конвенції з прав людини	12	2	2	8	12	2	2	10
<i>Тема 2.</i> Особливості тлумачення Конвенції Європейським судом з	12	2	2	8	14	2	2	10

прав людини. Порядок і форми діяльності Суду								
Тема 3. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини	10	2	2	6	10			10
<i>Разом</i>	34	6	6	22	36	2	4	30
Модуль 2. Захист особистих прав та забезпечення судових гарантій								
Тема 4. Права, пов'язані з особистою недоторканність людини	28	4	4	20	34	2	2	30
Тема 5. Право на справедливий суд	16	2	2	12	12		2	10
Тема 6. Право на повагу до приватного і сімейного життя	10	2	2	6	10			10
Тема 7. Захист майна (власності)	10		2	8	8			8
<i>Разом</i>	64	8	10	46	64	2	4	58
Модуль 3. Захист політичних і громадянських прав								
Тема 8. Свобода думки, совісті і релігії	10	2	2	6	10			10
Тема 9. Свобода вираження поглядів. Свобода зібрань та об'єднання	10	2	2	6	10			10
Тема 10. Заборона дискримінації та захист інших прав, які захищаються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод	12	2	2	8	10			10
<i>Разом</i>	32	6	6	20	30			30
Модуль 4. Умови подачі індивідуальної заяви до Європейського суду з прав людини								
Тема 11. Критерії прийнятності індивідуальної заяви	10	2	2	6	10			10
Тема 12. Особливості прийнятності окремих категорій індивідуальних скарг та питання, що виникають при звернення до Європейського суду з прав людини	10	2	2	6	10			10
<i>Разом</i>	20	4	4	12	20			20
Усього годин / кредитів ECTS	150 / 5	24	26	100	150 / 5	4	8	138

5. Темі лекційних і практичних занять

5.1. Теми лекційних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми лекцій	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Історична та загальнотеоретична характеристика Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Європейського суду з прав людини			
Тема 1. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Контрольний механізм Європейської конвенції з прав людини	1. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Контрольний механізм Європейської конвенції з прав людини	2	
Тема 2. Особливості тлумачення Конвенції Європейським судом з прав людини. Порядок і форми діяльності Суду	2. Особливості тлумачення Конвенції Європейським судом з прав людини. Порядок і форми діяльності Суду	2	2
Тема 3. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини	3. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини	2	
Модуль 2. Захист особистих прав та забезпечення судових гарантій			
Тема 4. Права, пов'язані з особистою недоторканність людини	4. Права, пов'язані з особистою недоторканність людини	4	2
Тема 5. Право на справедливий суд	5. Право на справедливий суд	2	
Тема 6. Право на повагу до приватного і сімейного життя	6. Право на повагу до приватного і сімейного життя	2	
Модуль 3. Захист політичних і громадянських прав			
Тема 8. Свобода думки, совісті і релігії	8. Свобода думки, совісті і релігії	2	
Тема 9. Свобода вираження поглядів. Свобода зібрань та об'єднання	9. Свобода вираження поглядів. Свобода зібрань та об'єднання	2	
Тема 10. Заборона дискримінації та захист інших прав, які захищаються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод	10. Заборона дискримінації та захист інших прав, які захищаються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод	2	
Модуль 4. Умови подачі індивідуальної заяви до Європейського суду з прав людини			

Тема 11. Критерії прийнятності індивідуальної заяви	11. Критерії прийнятності індивідуальної заяви	2	
Тема 12. Особливості прийнятності окремих категорій індивідуальних скарг та питання, що виникають при звернення до Європейського суду з прав людини	12. Особливості прийнятності окремих категорій індивідуальних скарг та питання, що виникають при звернення до Європейського суду з прав людини	2	
Усього		24	4

5.2. Теми практичних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми практичних занять	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Історична та загальнотеоретична характеристика Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Європейського суду з прав людини			
Тема 1. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Контрольний механізм Європейської конвенції з прав людини	1. Місце Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у європейській системі захисту прав людини	2	
Тема 2. Особливості тлумачення Конвенції Європейським судом з прав людини. Порядок і форми діяльності Суду	2. Особливості тлумачення Конвенції Європейським судом з прав людини. Порядок і форми діяльності Суду	2	2
Тема 3. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини	3. Виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ	2	2
Модуль 2. Захист особистих прав та забезпечення судових гарантій			
Тема 4. Права, пов'язані з особистою недоторканістю людини	4.1. Право на життя (стаття 2). Заборона катувань (стаття 3)	2	2
	4.2. Право на свободу та особисту недоторканість (ст.5 Конвенції).	2	
Тема 5. Право на справедливий суд	5. Право на справедливий суд (стаття 6)	2	2
Тема 6. Право на повагу до приватного і сімейного життя	6. Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції (стаття 8)	2	

Тема 7. Захист майна (власності)	7. Захист майна (власності) (стаття 1 Першого Протоколу до ЄКПЛ)	2	
Модуль 3. Захист політичних і громадянських прав			
Тема 8. Свобода думки, совісті і релігії	8. Свобода думки, совісті і релігії	2	
Тема 9. Свобода вираження поглядів. Свобода зібрань та об'єднання	9. Свобода вираження поглядів (стаття 10)	2	
Тема 10. Заборона дискримінації та захист інших прав, які захищаються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод	10. Заборона дискримінації (стаття 14)	2	
Модуль 4. Умови подачі індивідуальної заяви до Європейського суду з прав людини			
Тема 11. Критерії прийнятності індивідуальної заяви	11. Критерії прийнятності індивідуальної заяви	2	
Тема 12. Особливості прийнятності окремих категорій індивідуальних скарг та питання, що виникають при зверненні до Європейського суду з прав людини	12. Практикум із підготовки індивідуальної скарги до ЄСПЛ	2	
Усього		26	8

6. *Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання*

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Європейська конвенція з прав людини та практика її застосування» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань студентів включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, виконання тестових завдань, розв'язання практичних завдань або задач, захист портфоліо практики Європейського суду з прав людини, захист реферату за ініціативи студента тощо. За результатами практичних занять із кожного з чотирьох модулів розраховується середньоарифметична кількість балів (максимальна оцінка за кожен модуль – 8 балів), що включається до підсумкової оцінки знань.

Протягом семестру студенти виконують завдання для **самостійної роботи** (опрацювання статистичних даних інститутів Ради Європи, рішень

Європейського суду з прав людини; підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції та статей; проходження он-лайн курсів на Європейській освітній платформі у сфері прав людини для юристів (HELP); проведення дослідження (проекту) з вузької проблематики з подальшою його презентацією тощо). Робота є індивідуальною та самостійною, а отже співавторство студентів та інші форми надання допомоги один одному не допускаються. При виконанні самостійної роботи студент зобов'язаний дотримуватися правил щодо академічної доброчесності та безпосередньо недопущення плагіату. Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 8.

Формою *підсумкового контролю* знань студентів з дисципліни є іспит. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за іспит, становить 40 балів. Іспит складається в усній формі за білетами до іспиту. Мінімальна оцінка результатів поточного контролю та самостійної роботи, за якої студент допускається до іспиту, становить 25 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів дисципліни «Європейська конвенція з прав людини та практика її застосування»:

Поточний контроль				Самостійна робота студентів	Підсумковий контроль	Підсумкова оцінка знань
Практичні заняття					Іспит	
Модуль № 1	Модуль № 2	Модуль № 3	Модуль № 4			
мах 8	мах 8	мах 8	мах 8	мах 8	мах 60	мах 100

Критерії оцінювання з дисципліни «Європейська конвенція з прав людини та практика її застосування»:

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті (за модуль)	Мах 8	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	6	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	4	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	2	Мінімальні результати, достатні для отримання позитивної оцінки.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Оцінка самостійної роботи студента	Мах 8	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження, вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні та практичні висновки.
	7	В роботі розкрито основні положення теми, але є деякі

		неточності у викладанні матеріалу, теоретичні поняття недостатньо підкріплено фактичними даними.
	6	Основні положення теми розкрито, але деякі питання висвітлено неповно. Студент добре володіє матеріалом, але відсутня творчість та самостійність у дослідженні.
	5	Основні теоретичні питання висвітлено поверхнево, немає висновків або висновки не мають самостійного характеру; студент слабо володіє матеріалом.
	4	Основні положення теми висвітлено поверхнево, теоретичні положення не підкріплені фактичним матеріалом; немає висновків; студент слабо володіє матеріалом роботи.
	Min 0	Основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок; немає висновків; студент не володіє матеріалом роботи.
Іспит	Max 60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у практичній роботі.
	55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	50	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	45	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки та суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	40	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою

		викладача.
	35	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті.
	Min 0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Європейська конвенція з прав людини та практика її застосування» виставляється в залікову книжку відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перекладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

7.1. Нормативно-правові акти

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року, зі змінами і доповненнями, внесеними протоколами № 11 і № 14 до Конвенції URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Перший протокол від 20 березня 1952 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text

Протокол № 2 від 6 травня 1963 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_854#Text

Протокол № 4 від 16 вересня 1963 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_059#Text

Протокол № 6 від 28 квітня 1983 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_802#Text

Протокол № 9 від 6 листопада 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_170#Text

Протокол № 12 від 4 листопада 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_537#Text

Протокол № 13 від 3 травня 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_180#Text

Протокол № 14 від 13 травня 2004 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_939#Text

Регламент Європейського суду по правам человека. Совет Европы Страсбург. 2016. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_rus.pdf

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»» від 31 травня 2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-п#Text>

Практичний посібник щодо прийнятності заяв. Рада Європи / Європейський суд з прав людини. Страсбург, 2014. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_UKR.pdf

Нотатка для заповнення формуляру заяви. Рада Європи. 2018. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Application_Notes_UKR.pdf

Формуляр заяви до ЄСПЛ / ECHR Application form. URL: <https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/forms&c=> Регламент Європейського суду по правам человека. Совет Европы Страсбург. 2016. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_rus.pdf

Практичний посібник щодо прийнятності заяв. Рада Європи / Європейський суд з прав людини. Страсбург, 2014. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_UKR.pdf

7.2. Література

Основна література

1. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. 2-ге вид., допов. Харків: Право, 2019. 404 с.
2. Шевчук С. В. Порівняльне прецедентне право з прав людини. Київ: Реферат, 2002. 344 с.
3. МакБрайд Дж. Принципи, що визначають тлумачення та застосування Європейської конвенції з прав людини / Центр суддівських студій: міжнародний фонд. URL: <http://www.judges.org.ua/seminar21-1.htm>

4. Абашидзе А.Х., Алисиевич Е.С. Право Совета Европы. Конвенция о защите прав человека и основных свобод: учебное пособие / А.Х. Абашидзе, Е.С. Алисиевич. – М.: Междунар. отношения, 2007. – 304 с.
5. Андрианов К.В. Роль контрольного механизма Конвенції про захист прав і основних свобод людини в процесі реалізації її норм: дис... канд. юрид. наук / К.В. Андрианов. – К., 2002. – 185 с.
6. Биштыга А. Европейский суд по правам человека / А. Биштыга; науч. ред. А.Е. Вашкевич; пер. с пол. Е.Г. Генделя. – Минск: Тесей, 2000. – 240 с.
7. Бортновська З. Справи з питань оподаткування: межі застосовуваності статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод / З. Бортновська // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2002. – №2. – С. 207-219.
8. Буроменський М. Застосування міжнародно-правових норм про права людини у внутрішньому правопорядку України / М. Буроменський // Вісник Академії правових наук України. – 1999. – №1. – С.86-94.
9. Буроменський М.В. Обращение в Европейский суд по правам человека: практика Суда и особенности украинского законодательства / М. Буроменский. – Харьков: Фолио, 2000. – 32 с.
10. Бущенко А. П. Застосування статей 3 та 5 Європейської конвенції з прав людини в національній судовій практиці / Харківська правозахисна група.Х. : Права людини, 2007. 215с.
11. Бущенко А. П. Стаття 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини Х. : Права людини, 2009. 412с.
12. Бущенко А. П. Стаття 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини— 2. вид., випр. та доп. Х. : Права людини, 2008. 432с.
13. Де Сальвиа М. Прецеденты Европейского суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящиеся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. / М. Де Сальвиа. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 1072 с.
14. Дженніс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини: Джерела і практика застосування / М. Дженніс, Р. Кей, Е. Бредлі. – К.: АртЕк, 1997. – 583с.
15. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посібн. – К. : Алерта, 2016. – 413 с.

16. МакБрайд Дж. Реалізація права на свободу об'єднання відповідно до Європейської конвенції з прав людини / Дж. МакБрайд // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О.Л. Жуковської. – К.: ВПОЛ, 2004. – С. 565-631.
17. Пашук Т.І. Право людини на ефективний державний захист її прав та свобод / Т.І. Пашук // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України. – Львів, Край, 2007. – 220 с.
18. Рабінович П.М. Рішення Європейського суду з прав людини як «праволюдні» стандарти / П.М. Рабінович // Європейський суд з прав людини. Матеріали практики (1993-2003 рр.) // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України. – К.: Фенікс, 2004. – С. 9-24.
19. Рабінович П.М., Дудаш Т.І. Європейські стандарти виборчих прав (у світлі практики Страсбурзького суду) / П.М. Рабінович, Т.І. Дудаш // Юридичний вісник України. – 2007. – №36. – С.13.
20. Рабінович П.М., Сивий Р.Б. Права людини: критерії «цивілістичності» (у світлі практики Страсбурзького суду) / П.М. Рабінович, Р.Б. Сивий // Вісник Академії правових наук. – 2007. – №4. – С. 19-29.
21. Рабінович П.М., Федик С.Є. Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини) / П.М. Рабінович, С.Є. Федик // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України. – Львів: Астрон, 2002 – 171 с.
22. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України: навчальний посібник / авт. кол. М. Мазур, С. Тагієв, А. Беніцький, В. Кострицький. – Луганськ, 2006. – 600 с.
23. Туманов В.А. Европейский суд по правам человека. Очерк организации деятельности / В.А. Туманов. – М. Издательство НОРМА, 2001. – 304 с.
24. Шевчук С. Судовий захист прав людини. Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук. – К.: Реферат, 2006. – 829 с.

Додаткова література

1. Лищина И.Ю. Международные механизмы защиты прав человека. Харьков: Фолио, 2001. 112 с.

2. Мармазов В.Є., Піляєв І.С. Рада Європи: політико-правовий механізм інтеграції : Навчальний посібник. [ред. Ю.С. Шемшученко]. К.: Юридична книга, 2000. -472 с.
3. Паліюк В. П. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод. К. : Фенікс, 2004. 263с.
4. Паліюк В. П. Особливості застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод: Навч.-практ. Посібник. Благодійний фонд "Центр правової освіти" Миколаїв : Атол, 2003.130с.
5. Паліюк В. Практика застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод/ Юстиніан – URL: [www.justinian.com.ua /article.php?id=248](http://www.justinian.com.ua/article.php?id=248)
6. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Науково-практичний коментар до Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини". К. : Видавець Фурса С.Я., 2007. 52с.
7. Фурса С. Я., Фурса Є. І., Щербак С. В. Закони України "Про державну виконавчу службу", "Про виконавче провадження", "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини": науково-практ. коментар / Центр правових досліджень Фурси. К. : Видавець Фурса С.Я.; КНТ, 2008. 1169с.
8. Шевчук С. Свобода вираження поглядів: практика Європейського Суду з прав людини у порівняльній перспективі. К. : Реферат, 2005. 192с.
9. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Вид. 2-е, виправ., доп. К. : Реферат, 2007. 848с.

7.3. Інтернет-ресурси

1. Рада Європи URL: [Council of Europe \(coe.int\)](http://CouncilofEurope(coe.int))
2. Європейський суд з прав людини URL: [European Court of Human Rights - ECHR, CEDH, news, information, press releases \(coe.int\)](http://EuropeanCourtofHumanRights(ECHR, CEDH, news, information, press releases (coe.int)))
3. Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини URL: <https://minjust.gov.ua/m/uryadoviy-upovnovajeniy-u-spravah-evropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini>
4. Рішення щодо України, винесені європейським судом з прав людини URL: <https://minjust.gov.ua/m/rishennya-schodo-ukraini-vineseni-evropeyskim-sudom-z-prav-lyudini>
5. Інформація на підставі річних звітів ЄСПЛ. URL: https://minjust.gov.ua/cat_9329
6. <http://hudoc.echr.coe.int/>
7. Європейська освітня платформа у сфері прав людини для юристів (HELP) URL: [Council of Europe HELP \(coe.int\)](http://CouncilofEuropeHELP(coe.int))

7.4. СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри права Європейського Союзу. URL:

http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=ca

[tegory&id=623:kafedra-prava-yevropeiskoho-soiuzu&Itemid=151](#)

7.5. Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни

Відкритий доступ до он-лайн ресурсів Oxford University Press, до Інформаційно-правових систем ЛІГА:ЗАКОН (Система ГРАНД та Система аналізу судових рішень VERDICTUM).

Доступ можливий у залі правової інформації Навчально-бібліотечного комплексу (вул. Пушкінська 84-А, 3 поверх).